

och 5 k: antingen är en s-run i *skrifaði* borttappad eller har r. 4 varit avsedd som s-run men bistaven av någon anledning blivit uteglömd. Jag har ställt upp texten enligt det första alternativet. Innebörden av de två sista tecknen är oviss. Måhända är inskriften ofullbordad. Formellt kunde r. 17–18 vara början av adverbet *garla* 'väl', som förekommer i G 203 i snarlikt sammanhang.

Pokalen har lika litet som flertalet av de övriga föremålen i Duneskatten fått sin slutgiltiga konstvetenskapliga behandling. Behållare och fot har utan tvivel redan från början hört samman. Behållaren torde sålunda inte, som af Ugglas velat göra gällande, ursprungligen ha utgjort lock till ett ciborieliknande kärl (se rekonstruktion i a. a. 1936, Pl. IX). Guldsmeden har hetat Simon. Men detta namn ger ingen ledning för härkomsten, man känner inga andra verk av hans hand. Ornamenten talar för att verkstaden bör sökas i Nordfrankrike eller England. På denna punkt är alla som tagit i föremålet ense. Tillverkningstiden anger af Ugglas (för behållaren) till 1100-talets slut men den torde enligt Aron Andersson vara 1200-talets början.

Någon säker tolkning av figurscenerna har ännu inte givits. »Psaltrarillustrationer(?)», frågar sig af Ugglas, och självfallet vill man i första hand söka en religiös inspirationskälla för framställningen. Men konstellationen dryckespokal – Nordfrankrike – England – 1200-talets början leder också tanken till ett litterärt stoff av profan art, Chrétien de Troyes' romans bretons, som vid denna tid var vitt spridd och högt älskad läsning i hela Europa. Det är dock svårt att binda pokalens eleganta men ganska konventionellt utrustade gestalter utan specialattribut till någon av de berömda Artusromanerna. Silvrets och förgyllningens patina gör detaljerna på många håll diffusa. Och lejonfigurerna enbart är naturligtvis inte bevis nog för en konkretisering av t. ex. Chrétiens Yvain, Ivan lejonridaren.

Om den förste ägaren, den som uppdrog åt Simon att utföra praktpjäsen som ett kostbart arv till eftervärlden, vet vi bara att han bar ett slaviskt namn. Gotlands ryska förbindelser var vid tiden väl utvecklade och ryska handelsmän etablerade både i Visby och på landsbygden, men af Ugglas' förmodan att kärlet är »troligen utfört för en rysk köpman på Gotland» måste fortfarande betraktas som en gissning. Och frågan på vilka vägar beställaren Zalognev kom i kontakt med den västeuropeiske silversmeden skulle också bara kunna besvaras med gissningar. Inte heller är det helt klart att runinskriftens Själe själv blev den siste ägaren, innan skatten anförtröddes åt jorden – vi vet ju inte ens vad han äsyftade med sina runor, kanske lånade han bara sin hand och sin runfärdighet åt en anonym ägare. Och när kom då runinskriften till? Säkert ett gott stycke in på den tid om halvtannat sekel, som förflyter från pokalens tillverkning, början av 1200-talet, till skattens nedläggning 1361.

147. Dune (Näsungs), Dalhems sn. Nu i Statens Historiska Museum

Pl. 9

Litteratur: F 32. K. Befallningshavande i Gotlands län t. VHAA 1.9.1881 (SHM inv.bil. 6849); H. Hildebrand, Bidrag till vår medeltids kännedom från åren 1880 och 1881 (i Sv. Fornminnesför. Tidskrift 5, 1881–83), s. 84; S. Söderberg, Anteckningar 12.4.1882 (i Runor 7, ATA), Dunefyndets runinskrifter (ATA) B, Om några nyfunna gotländska runinskrifter (i Lunds Univ. Årsskrift 24, 1888), s. 10 f.; O. v. Friesen, Anteckningar 1934 (UUB), s. 150 f., PM 2.5.1936: Dunefyndets inskrifter enligt undersökning av Gösta Franzén okt. 1931 (SHM inv.bil. 6849); C. R. af Ugglas, Gotländska silverskatter från Valdemarstågets tid (Ur Statens historiska museums samlingar 3, 1936), Dune 10, Personhistoria och medeltida silversmide (i Sv. Kulturbilder NF bd 6, 1938), s. 152; B. Thordeman, Invasion på Gotland 1361 (1944), s. 185; E. Svärdström, Svensk medeltidsrunologi (i Rig 1972), s. 86, 90.

Äldre avbildningar: H. Faith-Ell foto 1931 (ATA), återgivet i af Ugglas a. aa.; SHM foto (ATA), återgivet i Svärdström a. a.; SHM foto (runorna, ATA), återgivet i Svärdström a. a.

Silversked, delvis förgylld, med sekundär runinskrift. Förvaras i Statens Historiska Museum, inv.nr 6849: 15.

Föremålet ingår i Duneskatten, som kom i dagen vid dikesgrävning 1881. Om fyndomständigheterna se ovan s. 18. Marken tillhör nu genom skifte Näsungs 1: 13.

Skeden är 18,9 cm lång, har runt blad, 5,7 cm i diameter. Fästpunkten mellan skaft och blad är ett litet platt djurhuvud. Skaftets nedre del, handgreppet, är plant, vid båda ändarna 0,5 cm brett, på mitten 1 cm. Ovansidan är ornerad med ett sicksackband, i mönstrets vinklar bladornament. Skaftets övre del är en trind ten, upptill och nedtill avslutad med en genombruten knopp, vardera bestående av sex små profilerade blad, vartannat vikt uppåt, vartannat nedåt. På den plana delens baksida är runinskriften ristad med läsriktning uppifrån och nedåt. Skaftplattans kanter utgör den 3 cm långa inskriftens övre och nedre begränsningslinjer, runorna således 0,5–1 cm höga. Inskriften har tidigare granskats av S. Söderberg 1882, av G. Franzén 1931, av O. v. Friesen 1934.

Inskrift:

sihlaivir · a mik
_{5 10}

»Siglaiv äger mig.»

Till läsningen: Runan **a** har ensidig bistav, **r**-runan är sluten, **s**-runan har gotländsk form. Alla runorna är säkra. Bistaven i 4 **l** är förhållandevis lång, den når ända fram till huvudstaven i 5 **a** vid **a**-bistavens anslutningspunkt. Ett par repor till vänster om huvudstaven i 5 **a** förvirrar skenbart, ristningen är tydlig och runan säker. 7 **v** är en **f**-runa stungen med ett kort lodrätt streck mellan huvudstaven och den övre bistaven. 9 **r** har vinklad bistav, som på mitten ansluter till huvudstaven. Skiljetecknet efter 9 **r** består av en punkt. Framför 11 **m**, som är tydlig, en halvcentimeterlång repa, oavsiktlig, ej skiljetecken. O. v. Friesen ser efter inskriftens slut ett ristat kors: »korset framträder otydligare på foton än på orig., men är på orig. utfört svagare och med ett annat instrum. än runorna». Vad v. Friesen uppfattat som ristat är ett par tunna korslagda repor. De är utan grader, vilket inte är fallet med runorna, och är troligen oavsiktligt tillkomna. Eljest har inskriften lästs på samma sätt av samtliga granskare.

Inskriften är en ägaruppgift. Det i sådana sammanhang brukliga uttrycket **amik** har den vanliga formen utan ordskillnad markerad mellan verb och pronomen. Skedens ägare har hetat *Siglaifr*. Namnet förekommer i latinsk form med majuskler på gravstenen G 195, 196 (SIGLEWus) och med runor möjligen på en försvunnen gravsten vid Hangvars kyrka (S 19: *sihlaf* nom.). SMP-samlingarna i Uppsala har dessutom ett par enstaka, gotländska belägg från senmedeltiden. Det är också bevarat i flera gotländska gårdsnamn, Siglajvs, eljest mycket sällsynt utanför gutniskt område, Lind, Dopnamn, anför bara ett belägg från Norge (1300-talet).

C. R. af Ugglas yttrar om skeden: »Troligen gotländskt arbete av engelsk(?) typ». M. Rydbeck har muntligen meddelat mig den datering till 1300-talets förra del, som jag uppgivit i min uppsats *Svensk medeltidsrunologi* (1972). Inskriften har alltså tillkommit kort före skattens nedläggning 1361. Den är som väntat inte heller det minsta nött.

148. Dune (Näsungs), Dalhems sn. Nu i Statens Historiska Museum

Pl. 10

Litteratur: F 30: 3. K. Befallningshavande i Gotlands län t. VHAA 1.9.1881 (SHM inv.bil. 6849); S. Söderberg, Anteckningar 12.4.1882 (i Runor 7, ATA), Dunefyndets runinskrifter (ATA) C, Om några gotländska runinskrifter (i Lunds Univ. Årsskrift 24, 1888), s. 12f.; O. v. Friesen, Anteckningar 1934 (UUB), s. 153, PM 2.5.1936: Dunefyndets inskrifter enligt undersökning av Gösta Franzén okt. 1931 (SHM inv.bil. 6849); C. R. af Ugglas, Gotländska silverskatter från Valdemarstågets tid (Ur Statens historiska museums samlingar 3, 1936), Dune 38; H. Gustavson, Gutamålet 1 (1940), s. 256; B. Thordeman, Invasion på Gotland 1361 (1944), s. 186.

Äldre avbildning: H. Faith-Ell foto 1931 (runorna, ATA) återgivet i af Ugglas a. a. (Pl. IV, bland fynd från Amunde).

Guldsmycke med en sekundär runinskrift på bottensköllan av silver. Förvaras i Statens Historiska Museum, inv.nr 6849: 40.